

Анотація на вибірккову навчальну дисципліну
СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ

Освітній ступінь – бакалавр

Галузь знань 23 *Соціальна робота*

Спеціальність 231 *Соціальна робота*

Освітньо-професійна програма *Соціальна робота*

Кількість кредитів – 4

Рік підготовки, семестр – 4 рік, 8 семестр

Компонент освітньої програми: *вибіркова*

Мова викладання: *українська*

Викладач: Джуган Руслана Іванівна, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи, e-mail: ruslana.sopko@uzhnu.edu.ua

Опис дисципліни

1.Актуальність курсу соціальна робота з людьми похилого віку займає пріоритетне місце в системі соціального захисту населення. Наша держава характеризується складною соціально-економічною ситуацією, динамічними соціокультурними змінами, у зв'язку з якими загострюються проблеми соціального становища людей похилого віку. Представники старшого покоління з огляду на об'єктивне соціально-економічне становище та соціокультурні зміни останніх десятиліть, часто потребують допомоги та захисту.

2. Метою дисципліни – засвоєння студентами особливостей організації соціальної роботи з людьми похилого віку

Завдання курсу: дослідження проблематики, з якою стикаються люди похилого віку; ознайомити студентів з основними видами, формами і методами технології соціальної роботи з людьми похилого віку; показати роль соціального захисту та соціального обслуговування для людей похилого віку; аналізувати зміст стандартів соціальних послуг, який надається людям похилого віку;

3. Проблематика (зміст дисципліни), яка буде розглянута у процесі вивчення навчальної дисципліни

Старіння населення, як демографічна і соціальна проблема.

Теоретичні концепції старості та їх вплив на соціальну роботу з людьми похилого віку.

Соціальні та правові аспекти захисту людей похилого віку.

Пенсійне забезпечення, як напрям соціального захисту людей похилого віку.

Послуги для людей похилого віку.

Технології соціальної роботи з людьми похилого віку.

Теоретико-методологічні підходи до дослідження і проблеми реалізації потреб даної категорії.

Соціальні практики активізації людей похилого віку.

Система закладів для людей похилого віку та зміст їх діяльності.

Волонтерські акції і напрями діяльності для людей похилого віку.

Роль неформальної мережі підтримки у допомозі людям похилого віку.

Проблеми догляду за людьми похилого віку. Паліативна і хоспісна допомога.

Домашня опіка хворих та немічних.

Основи патронажної роботи з людьми похилого віку.

4. У процесі вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати і вміти:

Розуміти ставлення до старості у суспільстві.

Знати особливості адаптації до пенсійного періоду життя;

Знати особливості соціальної роботи з людьми похилого віку вдома, на прийомі, у спеціалізованих стаціонарних і амбулаторних закладах;

Знати особливості та організації догляду за перестарілими немічними і хворими людьми.

Вміти проводити аналіз демографічної ситуації в районі (на території) дії закладу соціальної роботи.

Виявляти основні проблеми людей похилого віку і, виходячи із цього, планувати індивідуальну роботу з клієнтами геронтологічної групи.

Застосовувати методи соціальної роботи до вирішення сімейно-побутових проблем людей похилого віку;

Проводити консультивання з питань соціально-правової політики держави стосовно людей похилого віку.

ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Ануфрієва Р. А. Інтереси в структурі життєдіяльності осіб похилого віку. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2008. № 2008. С. 193-195.
2. Ануфрієва Р. А. Стиль життя осіб похилого віку. Проблема самотності. Стили життя панорама змін. За ред. М. О. Шульги. К.: Ін-т соціології НАНУ: ТОВ «Поліг. Центр «Фоліант», 2008. 415 с.
3. Барселонская декларация об активном старении дома. URL: http://www.pencioner.ru/news/detail/prava_pensionera/barselonskaya-deklaratsiya-ob-aktivnom-starenii-doma/ (дата звернення: 17.03.2017).
4. Бень О. Т., Бринзак О. І. Особливості соціальної адаптації літніх людей у геріатричних установах України та Польщі. Український соціум. 2017. №4 (63). С. 35-44.
5. Барден І., Фогель А., Водрашке Г. Домашня опіка хворих і немічних. Великий довідник видавництва "ТРИАС".- Друк "Стрім", 2000. - 315 с.
6. Березіна О. О. Сучасні психологічні проблеми старіння. Науковий часопис Національного Педагогічного Університету імені М. П. Драгоманова. 2005. Вип. 4. (28). С. 7–11.
7. Введення у соціальну роботу: навчальний посібник / Бойко А.М., Грига І.М., Кабаченко Н.В., Кравченко Р.І., Полтавець Д.В., Семигіна Т.В. та ін. - К.: Фенікс, 2001. - 288 с.
8. Голубенко Т.О. Технології соціальної роботи з людьми похилого віку: Навчальний посібник/ Т.О. Голубенко. – К.: НПУ ім. Драгоманова, 2014. –

162 с.

9. Голубенко Т.О. Основи патронажної роботи з людьми похилого віку: методичний посібник / Т.О. Голубенко. – К.: НПУ ім. Драгоманова, 2014. – 174 с.
10. Гришина Т. В. Соціальне залучення людей старшого віку: порівняльний аналіз українського та європейських суспільств: автореф. дис. ... канд соц. наук: 22.00.04. Київський національний університет ім.Т. Г. Шевченка, 2015. 24 с.
11. Держава пенсійного віку. URL: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo/derzhava-pensiynogo-viku> (дата звернення: 21.11.2017).
12. Джуган Р.І. Соціальні аспекти реалізації потреб людей похилого віку у сучасному українському суспільстві (на прикладі Закарпатської області) – дис. канд. соц. наук: 22.00.04. Львівський національний університет ім. І.Франка, Львів, 2020. 237 с.
13. Єгорова Л. В. Оптимізація надання медичної допомоги людям похилого і старечого віку в умовах відділення медико-соціальної реабілітації територіального центру соціального обслуговування пенсіонерів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мед. наук: спец.14.02.03. К., 2010. 24 с.
14. Єгорова Л. В. Організація медико-соціальної допомоги людям похилого віку в територіальних центрах соціального обслуговування пенсіонерів віку. V Національний конгрес геронтологів і гериатрів України. Тези. К. 12-14 жовтня 2010 року. URL: www.geront.kiev.ua/psid и www.nbu.gov.ua/portal
15. Житинська М. О. Соціально-педагогічна підтримка життєдіяльності осіб похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 «Соціальна педагогіка». Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, Київ, 2018. 250 с.
16. Коваленко О. Г. Вплив професійної діяльності у похилому віці на психологічні особливості особистості. Проблеми сучасної психології. 2013. Випуск 21. URL: <http://journals.uran.ua/index.php/2227-6246/article/view/159635>
17. Коленіченко Т. І. Особливості адаптації людей похилого віку до умов нового соціального середовища: автореф. дис. ... канд пед. наук: 13.00.05 Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, 2010. 25 с.
18. Комарова О. О. Досвід зарубіжних країн з організації національних пенсійних систем – орієнтир для України. // *Fundamental and applied research in the modern world. Abstracts of the 2nd International scientific and practical conference.* VoScience Publisher. Boston, USA. 2020. Pp. 167-176.
19. Комарова О. Забезпечення соціальних прав пенсіонерів у сучасній Україні: стан і проблеми. Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. 2016. Вип. 69. С. 128-136.
20. Комарова О. Соціальні трансферти як чинник життєзабезпечення людей похилого віку (на прикладі Дніпропетровської області): автореф. дис. ... канд

соц. наук: 22.00.04. Київський національний університет ім.Т. Г. Шевченка, 2014. 17 с.

21. Король В. М. Вибір технології роботи з людьми похилого віку в сучасних умовах. Інноваційні підходи до застосування технологій у соціально-педагогічній роботі: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 15-16 лютого 2009 р., м. Черкаси. М-во освіти і науки України, Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. Черкаси: Видавництво ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2009. – 240 с. URL: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum/vchu/n144/N144p084-089.pdf
22. Клос Л.Є. Деякі особливості професійної підготовки соціальних працівників для роботи з людьми похилого віку // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Вип.224. Педагогіка та психологія. – Чернівці: Рута, 2005. – С.62-66.
23. Курило І. Старіння населення, його особливості та соціально-економічні наслідки в Україні. Україна: аспекти праці. 2012. № 6. С. 30-36.
24. Кухта М. Життєві перспективи людей старшого віку, що перебувають під соціальною опікою: досвід емпіричного дослідження. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2017. № 2. С. 131-148.
25. Кухта М. Життєві перспективи особистості в структурі соціального потенціалу: проблемно-подієвий підхід. Український соціум. 2018. № 2 (65). С. 83-95.
26. Кухта М. Люди похилого віку очима експертів: труднощі та шляхи подолання життєвих негараздів. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2015. № 4. С. 119-133.
27. Кухта М. П. Соціальний потенціал старшого покоління як ресурс суспільного розвитку. Габітус. 2017. Вип. 4. С. 60–65.
28. Кушнар'ов С. В. Соціально-педагогічні умови надання допомоги засудженим похилого віку у виправній колонії: автореф. дис. . канд пед. наук: 13.00.05 / Інститут проблем виховання Академії педагогічних наук України, 2005. 17 с.
29. Краснова О. Осторожно, вы работаете с пожилыми // Вестник благотворительности. - 1999. - №5-6. - С.47-48.
30. Лавріненко Н. Соціально-економічний статус пенсіонерів та можливі напрямки реформування пенсійної системи. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2016. № 2. С. 63–81.
31. Лежнина Ю. П. Социально-демографические факторы, определяющие риск бедности и малообеспеченности. Социологические исследования. 2010. № 3. С. 43-55.
32. Ларионова Т. Социальное обслуживание пожилых – дело творческое // Социальное обеспечение. – 1999. №9. – С.23-25.
33. Ліфарєва Н. В. Активізація людей похилого віку у культурно-дозвілєвій діяльності проекту «Університет третього віку». URL: http://irbis-nbuuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nzspp_2012_4_9.pdf

34. Мадридський міжнародний план дій по проблемам старення. ООН, Департамент по економіці і соціальним вопросам; Отдел соціальної політики і розвитку. URL: http://www.socpolitika.ru/rus/social_policy_monitoring/documents/document5491.shtml7 (дата звернення: 10.12.2017).
35. Макаренко О. М. Державне управління пенсійним забезпеченням осіб похилого віку в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. управ. за спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління». Харків, 2009. 21 с.
36. Методичні рекомендації щодо організації соціально-педагогічної послуги «Університет третього віку» у територіальному центрі соціального обслуговування (надання соціальних послуг). Міністерство соціальної політики України. URL: mlsp.kmu.gov.ua/document/134175/1.doc
37. Панина Н. В. Проблеми соціальної адаптації людей похилого віку до статусу пенсіонера: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.: спец. 09.00.09. Москва, 1980. 22 с.
38. Пономарева И. П., С. С., Прощаев К. И. Биопсихосоциальная модель ухода за пациентами пожилого и старческого возраста на дому. Современные проблемы науки и образования. 2013. № 5. URL: www.science-education.ru/111-10747
39. Стадник Л. А. Нові напрями кадрової політики та інформаційної підтримки при наданні медико-соціальної допомоги людям літнього віку. URL: http://antiaging.org.ua/library/2010_3-tezisi-congressa.pdf
40. Терещук В. М. Депопуляція та старіння населення у соціально-економічному контексті. Вісник Хмельницького національного університету. №1, 2009. С.88 – 92.
41. Ткаченко Л. Г. Захист трудових прав людей похилого віку. URL: www.idss.org.ua/arhiv/2013_14-15_11_Tkachenko_materjaly.doc
42. Тополь О. В. Теоретичний аналіз дослідження старості: соціологічний підхід. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_34_15.pdf
43. Україна: через десять років після Мадриду (стан реалізації Мадридського міжнародного плану дій з питань старіння в Україні у 2007-2012 рр.). Міністерство соціальної політики України, Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, Фонд ООН в галузі народонаселення (ЮНФПА). К., 2012. 132 с.
44. Холостова Е.И. Социальная работа с пожилыми людьми. Учебное пособие. 2-е изд. М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2003. 296 с.
45. Цілі розвитку тисячоліття: Україна 2013, національна доповідь. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України; ПРООН. К. 2013. 178 с.
46. Чайковська В. В. Сучасний стан і концепція розвитку геріатричної допомоги населенню України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра мед. наук: спец. 14.02.03. К., 2003. 32 с.
47. Лукашевич М.П. Теорія і методи соціальної роботи: навч. посібник / М.П. Лукашевич, І.І. Мигович. – К.: МАУП, 2003. -163 с.

48. Лукашевич М.П. Соціальна робота (теорія і практика): підручник / М.П. Лукашевич, Т.В. Семигіна. – К.: Карвела, 2011. – 368 с.
49. Лукашевич М.П. Менеджмент соціальної роботи: навч. посібник / М.П. Лукашевич, М.В. Туленков. – К.: Каравела, 2007.
50. Сурмин Ю.П. Теория социальных технологий: учеб. пособие / Ю.П. Сурмин, Н. В. Туленков. – К.: МАУП, 2004. – 608 с.
51. Технологии социальной работы: учебник / Под ред. Е.И. Холостовой. – М.: ИНФРА – М, 2001. – 400 с.
52. Тюття Л.Т., Иванова І.Б. Соціальна робота: теорія і практика: Навч. посіб.- 2-ге вид. перероб і доп. - К.: Знання, 2008.- 574 с.

Допоміжна:

1. Барден І., Фогель А., Водрашке Г. Домашня опіка хворих та немічних. Міжнародний благодійний фонд Карітас України. – Львів, 2000.-316 с.
2. Попович Г. М. Інституціалізація соціальної роботи в Україні: Монографія / Г. М. Попович. – Ужгород: Гражда, 2003. – 188 с.
3. Теорії і методи соціальної роботи: підручник / За ред. Т. В. Семигіної, І. І. Миговича. – К.: Академвидав, 2005. – 328 с.
4. Туленков М. В. Теорія і практика організаційної взаємодії: підручник \ М. В. Туленков. – К.: ІПК ДСЗУ, 2011. – 468 с.
5. Туленков М. В. Політика соціального захисту: моногр. / М. В. Туленков, Ю. Ж. Шайгородський. – К.: Центр соціальних комунікацій, 2011. – 184 с.
6. Принципы Организации Объединенных Наций в отношении пожилых людей: Сделать полнокровной жизнь лиц преклонного возраста: Приняты резолюцией 46/91 Генеральной Ассамблеи от 16 декабря 1991 года. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/oldprinc.shtml
7. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон від 09.07.2003 № 1058-4. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/про%20загальнообовязкове%20державне%20пенсійне%20страхування>
8. Про зайнятість населення: Закон України / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>
9. Про затвердження Порядку призначення і виплати компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги: постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2004 № 558. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/558-2004-п>
10. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо надання громадянам соціальної підтримки за принципом «єдиного вікна» та виїзної роботи «мобільного соціального офісу»: наказ від 14 березня 2012 року N 137. URL: <http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/>
11. Про затвердження Державного стандарту денного догляду: наказ від 30.07.2013 № 452. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1363-13/page>
12. Про затвердження Державного стандарту догляду вдома: наказ Мінсоцполітики України від 13.11.2013 № 76. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1990-13/page#n14>

13. Про затвердження Порядку видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності осіб на ринку праці: постанова, від 20.03.2013 № 207. Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/207-2013>
14. Про затвердження Порядку утворення спеціалізованого будинку для ветеранів війни та праці, громадян похилого віку та інвалідів і надання житлових приміщень у такому будинку та типового положення про спеціалізований будинок для ветеранів війни та праці, громадян похилого віку та інвалідів: постанова Кабінету Міністрів України від 31.01.07 № 76. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/76-2007>
15. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні: закон від 16.12.1993 № 3721-XII / Верховн. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3721-12>
16. Про Порядок організації мультидисциплінарного підходу з надання соціальних послуг у територіальному центрі соціального обслуговування (надання соціальних послуг): наказ від 26.12.2011 № 56. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0354-12>
17. Про прожитковий мінімум: закон від 15.07.1999 № 966-XIV. – Редакція від 09.12.2012. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/про%20прожитковий%20мінімум>
18. Про соціальні послуги: закон від 19.06.2003 № 966-IV. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/про%20соціальні%20послуги>
19. Робак В. Перші психосоціальні теорії старіння (50-60-ті роки ХХ ст.) та їх роль у підготовці соціальних працівників до роботи з людьми похилого вік. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pippo/2011_4/Robak.htm
20. *Венский международный план по проблемам старения*. Утвержден Всемирной ассамблеей по проблемам старения, Вена, 26 июля – 6 августа 1982 (A/CONF. 113/31, глава VI). // Web:www.dobroedelo.ru/vrc/pravo
21. *Закон України "Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого Віку в Україні"* (06.02.2003) // Web:www.nau.kiev.ua
22. *Закон України "Про пенсійне забезпечення"* (05.06.2003) // Web:www.nau.kiev.ua
23. *Принципы Организации Объединенных Наций в отношении пожилых людей*" (приняты 16 декабря 1991 г. Резолюцией 46/91 на 74-ом пленарном заседании 46-ой сессии Генеральной Ассамблеи ООН) // Web: www.dobroedelo.ru/vrc/pravo
24. *Типове Положення про будинок-інтернат для громадян похилого віку та інвалідів, гериатричний пансіонат, пансіонат для ветеранів праці* (Затверджено Наказом Міністерства праці та соціальної політики України 29.12.2001 №549) // Web:www.nau.kiev.ua
25. *Хартия пожилых людей*. Принята Межпарламентской Ассамблеей государств-участников СНГ (постановление №11-15 от 15 июня 1998 года) // Web:www.dobroedelo.ru/vrc/pravo